

Multimedia vositalarining talabalar til ko'nikmalarini rivojlantirishda amaliy qo'llanilishi (ingliz tili misolida)

Xo'jamurodova Fayyoza Rustamjon qizi
khujamurodova@icloud.com
O'qituvchi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Annotatsiya. Ingliz tili o'rganishda multimedia vositalarining roli kundan-kunga ortib bormoqda. Ushbu maqolada multimedia vositalarining talabalar til ko'nikmalarini rivojlantirishda qanday amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi. Multimedia vositalari, masalan, videolar, audiolar, interaktiv o'quv materiallari va boshqa elektron resurslar, talabalarning til o'rganish jarayonida motivatsiyani oshirish, eshitish va talaffuz ko'nikmalarini yaxshilashda samarali bo'lishi mumkin. Maqolada ingliz tili darslarida multimedia vositalarining integratsiyalashuvi va ularning ta'lim jarayoniga qo'shgan hissasi haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali til o'rganishni samarali qilish uchun kerakli yondoshuvlar va metodologiyalar taklif etiladi. Maqola, o'quv jarayonida multimedia vositalarining ahamiyatini chuqur tushunish va ularni samarali qo'llashning ahamiyatiga urg'u beradi.

Kalit so'zlar: multimedia vositalari, til ko'nikmalari, ingliz tili, interaktiv dasturlar, audio materiallar, video darsliklar, onlayn platformalar.

Practical application of Multimedia tools in the development of student language skills (on the example of English)

Khujamurodova Fayyoza Rustamjon qizi
khujamurodova@icloud.com
Teacher
Shahrisabz State Pedagogical Institute

Annotation. The role of multimedia tools in language learning has become increasingly significant in recent years. This article analyzes the practical application of multimedia tools in developing students' language skills, specifically focusing on English language learning. Multimedia tools such as videos, audios, interactive learning materials, and other digital resources can enhance students' motivation and improve listening and pronunciation skills. The article discusses how these tools can be integrated into English language classrooms and their contribution to the educational process. Additionally, the paper offers approaches and methodologies that can be applied to effectively utilize multimedia tools for language learning. The research highlights the importance of understanding the role of multimedia in the learning process and how it can be effectively used to improve students' language skills.

Key words: multimedia tools, language skills, English language, interactive programs, audio materials, video tutorials, online platforms.

Практическое применение мультимедийных средств в развитии языковых навыков учащихся (на примере английского языка)

Хужамуродова Файеза Рустамжон кызы
khujamurodova@icloud.com
Преподаватель
Шахрисабзский государственный педагогический институт

Аннотация. Роль мультимедийных инструментов в обучении языкам становится всё более значимой в последние годы. В этой статье рассматривается практическое применение мультимедийных инструментов для развития языковых навыков студентов, с особым акцентом на изучение английского языка. Мультимедийные инструменты, такие как видеоматериалы, аудиозаписи, интерактивные обучающие материалы и другие цифровые ресурсы, могут повысить мотивацию студентов и улучшить навыки аудирования и произношения. В статье обсуждается, как эти инструменты могут быть интегрированы в уроки английского языка и их вклад в образовательный процесс. Также приводятся подходы и методологии, которые могут быть применены для эффективного использования мультимедийных средств в обучении языку. Исследование подчеркивает важность понимания роли мультимедиа в образовательном процессе и того, как оно может эффективно использоваться для улучшения языковых навыков студентов.

Ключевые слова: мультимедийные средства, языковые навыки, английский язык, интерактивные программы, аудиоматериалы, видео дистанционные курсы, онлайн-платформы.

Zamonaviy ta'limda multimedia vositalarining roli kundan-kunga ortib bormoqda. Bu vositalar o'quvchilarga o'rganayotgan tilida har xil ko'nikmalarni, xususan, tinglash, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini yaxshilashda yordam beradi. Ingliz tili, jahon tilida keng qo'llaniladigan va xalqaro aloqalar uchun muhim til sifatida, o'qitish va o'rganish jarayonida multimedia vositalaridan foydalanishni talab qiladi. Ushbu maqolada ingliz tili o'rganishdagi multimedia vositalarining amaliy qo'llanilishi va ularning talabalar til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni ko'rib chiqiladi. Video darsliklar ingliz tili o'rganishda katta yordam beradi, chunki ular talabalarni vizual tarzda material bilan tanishtirish imkonini beradi. Multimedia vositalari so'nggi yillarda ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylandi. Ular o'quvchilarga til ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradigan samarali vositalar sifatida tanilgan. Ingliz tilini o'rganish jarayonida multimedia vositalarining qo'llanilishi talabalar uchun o'rganishni yanada qiziqarli va interaktiv qiladi. Ushbu maqola, multimedia vositalarining til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini tahlil qiladi va ularni ingliz tili o'rganishda amaliy qo'llash usullarini ko'rsatadi. Video materiallar, masalan, ingliz tilidagi suhbatlar yoki filmlar, talabalar uchun yangi so'zlar, grammatikani o'rganishda samarali vosita hisoblanadi.

Multimedia vositalari til o'rganishda uchta asosiy ko'nikma: tinglash, gapirish va yozishni rivojlantirishda keng qo'llaniladi. Video va audio materiallar, shuningdek, interaktiv o'quv platformalari yordamida talabalarga o'z talaffuzlarini yaxshilash, so'z boyligini oshirish va tilni amaliy qo'llash imkoniyati yaratiladi. Ushbu vositalar orqali talabalar ingliz tilining grammatika va leksik xususiyatlarini o'rganish bilan birga, uning ijtimoiy madaniy kontekstini ham tushunadilar.

Multimedia vositalarining birinchi afzalligi, ular o'rganishni vizual va eshittirish jihatidan boyitadi. Talabalar nafaqat matnni o'qish, balki tilni so'zlashuv va tinglash ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Misol uchun, video darslar va audio materiallar talabalarga tilning talaffuzini to'g'ri o'rganishga yordam beradi. Bundan tashqari, interaktiv o'quv materiallari yordamida talabalar o'z o'rganish jarayonini boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularga ko'proq vaqt va resurslarga ega bo'lishni ta'minlaydi.

Qandaydir ma'noda multimediali o'quv mashg'ulotlari o'quv filmi, radio eshittirish yoki teleko'rsatuvlarning o'ziga xos turi deyish ham mumkin. Uning tarkibida real o'quv mashg'ulotlari (ma'ruza, seminar, suhbat, o'rganiladigan texnologiya va qurilmalar, ilmiy yoki ishlab chiqarish tajribalarning namoyishi va boshqalar)ning audio yoki videoyozuvi jamlangan bo'ladi. Multimediali o'qitish tizimining ajralib turgan jihati shundaki, uning muhimligi axborotning o'zi bilan emas, balki uni qanday usullar va shart- sharoitlar bilan yetkazilishidir. Odatda, multimediali o'qitish vositalari mashhur olimlarning ma'ruzalari, kam uchraydigan tajriba va texnologiyalar, san'at asarlari

namoyishi, tarixiy voqealar yozuvi, ya'ni amaliyotda tanishish qiyin bo'lgan yoki axborotkommunikatsion texnologiyalari vositasi yordamida amalga oshirish murakkab bo'lgan holatlar ko'rinishida beriladi (Sadikova, 2024).

Ingliz tili darslarida multimedia vositalarini integratsiyalashuvi talabalar uchun motivatsiyani oshiradi. O'quvchilarga interaktiv darslar, onlayn kurslar, va virtual o'yinlar orqali til o'rganish imkoniyati beriladi. Bu texnologiyalar talabalarga tilni faol o'rganish, mustahkamlash va real hayotdagi holatlarda qo'llashda yordam beradi.

Multimedia vositalari asosida o'quvchilarni o'qitish ikki barobar unumlidir va vaqtdan yutishi mumkin. Multimedia vositalari asosida bilim olishda 30% gacha vaqtni tejash mumkin bo'lib, olingan bilimlar esa xotirada uzoq muddat saqlanib qoladi. Agar o'quvchilar berilayotgan materiallarni ko'rish(video) asosida qabul qilsa, axborotni xotirada saqlab qolishi 25-30% oshadi. Bunga qo'shimcha sifatida o'quv materiallari audio, video va grafika ko'rinishida mujassamlashgan holda berilsa, materiallarni xotirada saqlab qolish 75% ortadi (Maqsudov, 2022).

Ingliz tili darslarida **You Tube** platformasidagi ingliz tilidagi interaktiv videolar va **TED Talks** kabi ma'ruzalar yordamida talabalar tilni real kontekstda o'rganishlari mumkin. Bu materiallar orqali talabalar so'z boyligini oshirishi, ingliz tilidagi talaffuzni yaxshilashi mumkin. Misol uchun, TED Talks orqali talabalar turli mavzularda yuqori darajadagi ingliz tilini eshitib, uning stilistik xususiyatlarini tushunishga yordam beradi.

Vizual materiallar – grafikalar, videolar, diagrammalar va slaydlar o'quvchilarning bilim olish jarayonini osonlashtiradi. Mazkur materiallar murakkab mavzularni yengillashtiradi va o'quvchilarning mavzuni yaxshiroq tushunishiga yordam beradi. Audiomateriallar, masalan, podkastlar, ovoz yozuvlari va interaktiv so'zlashuv mashqlari xorijiy tilni o'rgatishda, talaffuz va eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishda juda samaralidir. Video darslar – murakkab mavzularni o'quvchilarga aniqroq tushuntirish va real amaliyot namoyish etish uchun samarali vosita. Videolar orqali o'quvchilarga jonli misollar, eksperimentlar va real vaziyatlar ko'rsatish mumkin. Interaktiv o'yinlar va simulyatsiyalar dars jarayonini yanada samarali va faol qiladi. Masalan, matematik masalalarni yechish yoki kimyo va biologiya darslarida tajribalarni simulyatsiya qilish orqali o'quvchilar bilimlarini amaliyotda qo'llashadi (Nishanova T.A. 20.01.2025).

Audio materiallar, ayniqsa, tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda yordam beradi. Ingliz tili o'rganayotgan talabalar uchun audio kitoblar, podkastlar va suhbatlar tinglash, so'z boyligini oshirish va talaffuzni yaxshilash uchun samarali vositalardir.

O'quv jarayoniga multimedia vositalarini joriy etish o'rganilayotgan obyektlarning modellarini qurish, "o'quvchilarning mustaqil faoliyat yuritish darajasini oshirish, axborotning turli shakllardan o'rinli foydala bilish: ovoz, tasvir, animatsiya, turli hajmdagi ma'lumotlarni izlash, saralash, tanlay olish, qayta ishlash va saqlash kabi imkoniyatlarini yaratib berdi. Bu o'quvchiga yangi bilim berish bilan birga ko'nikma va malakalarini shakllantirish uchun uning hissiyoti, ruhiyatiga va faoliyatiga ta'sir ko'rsatishi mumkin ekanligini ko'rsatadi (Kuldasheva, 2022).

Zamonaviy texnologiyalar, masalan, mobil ilovalar, virtual va kengaytirilgan reallik (AR/VR) texnologiyalari o'rganish jarayonini yanada boyitmoqda. AR va VR texnologiyalarini ingliz tili darslariga qo'llash talabalarga tilni amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi. Talabalar bu texnologiyalar yordamida ingliz tilidagi virtual sayohatlar, madaniy tadbirlar yoki interaktiv til mashqlarini o'rganishlari mumkin. Bu usullar talabalarga tilni o'rganishni ko'proq real hayotdagi vaziyatlar bilan bog'lash imkoniyatini yaratadi. Talabalar **BBC Learning English** yoki **Voice of America** kabi saytlardan audio materiallarni tinglash orqali ingliz tilidagi talaffuz va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin (Jonassen, 1999). Audio podkastlar yordamida talabalar ingliz tilining real muloqotdagi qo'llanilishini o'rganishlari mumkin, masalan, har kuni ingliz tilida suhbatlashish va yangi so'zlarni eshitish orqali. Interaktiv dasturlar va mobil ilovalar talabalar uchun til o'rganishni yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi. Ushbu dasturlar yordamida talabalar mustaqil ravishda o'rganishlari va til ko'nikmalarini amalda qo'llashlari mumkin. Misol

uchun: **Duolingo, Babbel va Rosetta Stone** kabi ilovalar ingliz tilini o'rganishda samarali vositalar hisoblanadi. Bu dasturlar o'quvchilarga tilni o'rganishda o'ziga xos o'yin shaklida yondashuvni taklif qiladi. Masalan, Duolingo ilovasida talabalar yangi so'zlarni o'rganish va grammatikani mustahkamlash uchun mini o'yinlar va testlarni yechishadi.

Onlayn platformalar va forumlar, talabalar o'rtasida tilni amaliy qo'llash va o'zaro muloqot qilish imkoniyatini yaratadi. Bu platformalar o'quvchilarga tilni o'rganishda yordam beruvchi resurslar va materiallarni taqdim etadi. Misol uchun: **EnglishClub, Italki va Conversation Exchange** kabi platformalar talabalar o'rtasida tilni o'rganish va muloqot qilish uchun imkoniyat yaratadi. Bu platformalarda talabalar ingliz tilida suhbatlashish orqali o'z gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Masalan, Italki platformasida talabalar ingliz tili o'qituvchilari bilan video muloqot qilib, talaffuzlarini yaxshilashlari mumkin. Multimedia vositalarining ingliz tili o'rganish jarayonidagi qo'llanilishi talabalar uchun ko'plab afzalliklarga ega. Ular til o'rganishning samaradorligini oshiradi, chunki o'quvchilar ko'proq interaktiv usullar orqali materiallarni o'zlashtiradilar. Biroq, multimedia vositalarining noto'g'ri qo'llanilishi o'quvchilarda diqqatni chalg'itishi yoki materialning qiyinchilik darajasi yuqori bo'lishi mumkin. Shuning uchun o'qituvchilar multimedia vositalarini o'rganish jarayonida o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda tanlashlari kerak (Anderson & Pearson, 1984; 280).

Ingliz tili darslarida multimedia vositalarini integratsiyalashuvi talabalar uchun motivatsiyani oshiradi. O'quvchilarga interaktiv darslar, onlayn kurslar, va virtual o'yinlar orqali til o'rganish imkoniyati beriladi. Bu texnologiyalar talabalarga tilni faol o'rganish, mustahkamlash va real hayotdagi holatlarda qo'llashda yordam beradi. Multimedia vositalarining samarali qo'llanilishi uchun tegishli pedagogik yondoshuvlar zarur. Ularni ingliz tili darslariga integratsiya qilishda didaktik metodlar, interaktiv mashqlar va o'z-o'zini baholash usullarini qo'llash talab etiladi. Bu usullar yordamida talabalar o'z ko'nikmalarini mustahkamlash va o'rganishning eng samarali shaklini tanlash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Multimedia vositalarining ta'limda qo'llanilishi o'quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interaktiv qiladi. Bu vositalar o'quvchilarga faqat teorik bilimlarni berish bilan cheklanmay, balki amaliyotda ularga tilni qanday ishlatishni o'rgatadi. Ingliz tili o'rganish jarayonida multimedia vositalari, masalan, video darslar, audiolar, virtual sinflar, interaktiv o'yinlar va onlayn testlar talabalarga ko'plab foydali imkoniyatlarni yaratadi. Bu usullar yordamida talabalar nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ular o'zlarining yondashuvlarini, motivatsiyalarini va o'rganishdagi qiziqishlarini ham kuchaytiradi.

Multimedia vositalari ta'lim jarayonida talabalar tinglash va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu vositalar, ayniqsa, til o'rganishda, muloqot va ko'rish orqali bilim olishda samarali hisoblanadi. Multimedia vositalari o'quvchilarga turli axborotlarni eshitish, ko'rish va o'rganish imkoniyatini berib, o'quv jarayonini yanada interaktiv va qiziqarli qiladi.

1. **Tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli.** Tinglash – bu muloqot jarayonida axborotlarni qabul qilish va uni tahlil qilish qobiliyatidir. Multimedia vositalari yordamida tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi omillar muhim rol o'ynaydi:

2. **Audio materiallar va audio darslar:** Talabalar uchun audio darslar, tinglash uchun mo'ljallangan mashqlar va audiodasturlar yordamida ularning eshitish qobiliyatini oshirish mumkin. Masalan, ingliz tilini o'rganishda audio kitoblar, podkastlar yoki til kurslari talabalarni notanish so'zlar va iboralarga duchor qiladi, bu esa tinglash ko'nikmalarini oshiradi. Talaba muloqotdagi nutqni to'g'ri tushunish va aniqlashni o'rganadi.

3. **Audio-visual materiallar (video va filmlar):** Video materiallar tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishda yana bir muhim vosita hisoblanadi. Videolar, hujjatli filmlar yoki mashqlar orqali talabalar faqat ovozli nutqni tinglamay, balki kontekstni ko'rish orqali yaxshiroq tushunadilar. Masalan, ingliz tilida ishlov berilgan film yoki serialni tomosha qilish orqali talaba notanish so'zlarni

va iboralarni eshitish va tushunishni o'rganadi. Bu jarayon o'z navbatida ularning eshitish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

4. **Interaktiv tinglash mashqlari:** Multimedia vositalari orqali talabalar uchun interaktiv tinglash mashqlari tuzish mumkin. Masalan, til o'rganish dasturlarida talabalar turli audio materiallarni tinglab, ularga asoslangan savollarga javob berishadi. Bu metod talabalarni faol tinglashga undaydi va ularning eshitish qobiliyatlarini mustahkamlaydi. Misol uchun ingliz tili o'qituvchisi tomonidan video materiallar yordamida talabalar turli aksentlarda so'zlashayotgan ingliz tilida nutqni tinglashadi. Bu orqali talabalar nafaqat eshitish ko'nikmalarini, balki nutqni tahlil qilish va to'g'ri tushunishni ham o'rganadilar.

5. **O'qish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi roli-**o'qish ko'nikmalari til o'rganishda va ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. Multimedia vositalari yordamida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi usullar qo'llanilishi mumkin:

6. **Interaktiv matnlar va elektron darsliklar:** Interaktiv matnlar yordamida talabalar nafaqat o'qish, balki o'qiganlarini tushunish, tahlil qilish va eslab qolish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Masalan, elektron darsliklarda matnlarni o'qish va ularni interaktiv shaklda o'rganish, savollar va topshiriqlarni bajarish talabalarni faol o'qishga undaydi. Elektron darsliklarda mavjud bo'lgan vizual va audio materiallar, o'qigan matnni yanada jonlantiradi va talabalarni faol o'qish jarayoniga jalb qiladi.

7. **Tushunishni tekshirish uchun vizual materiallar:** Multimedia vositalarining yana bir afzalligi shundaki, ularning yordamida o'qilgan matnni tushunishni tekshirish mumkin. Masalan, o'qilgan matnga asoslangan video klip yoki infografika yordamida talabalar o'qigan matnni yaxshiroq tushunishlari mumkin. Bu jarayon o'qigan matnni vizual tarzda ko'rish orqali o'quvchilarga yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

8. **E-kitoblar va onlayn resurslar:** Onlayn platformalar va e-kitoblar talabalar uchun keng ko'lamli o'qish materiallari va resurslarni taqdim etadi. E-kitoblar o'quvchilarga mustaqil o'qish imkoniyatini beradi va ularning o'qish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, onlayn resurslarda mavjud bo'lgan o'qish topshiriqlari, testlar va mashqlar talabalar o'qigan materialni yodlab olishga va tushunishga yordam beradi.

Misol qilib aytsek, talabalar uchun o'quv dasturlarida mavjud bo'lgan matnlarni o'qib, unga asoslangan testlarni bajarish orqali o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Testlarda talabalar matnning asosiy g'oyasini, tafsilotlarini va kontekstini aniqlashga harakat qilishadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam, multimedia vositalarining ingliz tili o'rganish jarayonida qo'llanilishi samarali natijalarga olib keladi. Ular talabalar uchun o'rganishni yanada qiziqarli, interaktiv va motivatsion qiladi. Bunday vositalar yordamida til ko'nikmalarini rivojlantirish osonlashadi va talabalar real hayotda tilni amaliyotda qo'llashga qodir bo'ladilar. Multimedia vositalarining ingliz tili o'rganishda qo'llanilishi talabalar uchun nafaqat samarali o'rganish muhitini yaratadi, balki ular o'z bilimlarini mustahkamlashda va tilni amaliyotda qo'llashda yuqori natijalarga erishadilar. O'quvchilarning motivatsiyasini oshirish va til ko'nikmalarini rivojlantirishda multimedia vositalari muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, pedagogik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash o'rganish jarayonini yanada takomillashtirishga imkon beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Sadikova, M.B. (n.d.). Tillarni o'qitish tizimlarini multimedia bilan shakllantirish. *Zenodo*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13188289>
2. Maqsudov, U.Q. (2022). Ta'limda multimediali vositalardan foydalanishning pedagogik xususiyatlari. *Scientific Journal*, 2(11), 2181–1784. *Scientific Journal Impact Factor SJIF 2022: 5.947 Advanced Sciences Index Factor ASI Factor = 1.7*.
3. Nishanova, T.A. (2025). Chet til ta'limida multimedia vositalaridan foydalanishning samarali usullari. *O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 36, 20.01.2025.

4. Kuldasheva, S. (2022). Ona tili darslarida multimedia vositalarining joriy qilinishi. In *Proceedings of International Scientific Conference on Multidisciplinary Studies* (pp. 22–37). Hosted online from Moscow, Russia.
5. Jonassen, D.H. (1999). *Computers as mindtools for schools*. Prentice Hall.
6. Anderson, C.A., & Pearson, P.D. (1984). A schema-theoretic view of basic processes in reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 76(5), 280–292. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.76.5.280>